

УДК 004.738.37:050.41:001:5
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.65-2.4>

Н. С. Воронова

кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології, естетики та історії
ЗВО «Донбаський державний педагогічний університет»

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ В ОСВІТІ

У статті розглянуто впровадження мультимедійних засобів в освітній процес. Акцентовано увагу на використанні мультимедіа в теорії та практиці фахової підготовки майбутніх магістрів культурології. Наголошено, що одними з головних завдань культурологічних курсів є сприймання, інтерпретація й оцінювання творів мистецтва. У межах використання мистецтва в культурологічних курсах триває пошук шляхів збагачення процесу пізнання художнього твору такими методами, які б давали можливість фіксувати й стимулювати оригінальні прояви особистісних мистецьких вражень, створювати необхідні умови для емоційного забарвлення інформації про художній твір суб'єктивними асоціативними уявленнями. Зазначено трансформацію поглядів у сучасній культурологічній освіті, зокрема, поняття «синтез мистецтв» у контексті мультимедіа розуміється як мультисценічний та мультикультурний простір презентації інформації.

У процесі дослідження виявлено, що останніми роками в освітньому просторі спостерігається тенденція інтеграції засобів інформаційних і комунікаційних технологій, науково-методичного забезпечення навчального процесу і наукових досліджень із метою об'єднання напрацювання освітян із новітніми інформаційними технологіями, що зумовлено бажанням сформувати відкритий освітній простір, доступний широкому загалу. Поява сучасної комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, здатної зберігати, обробляти й надавати різні типи інформації, розвиток сучасних систем мультимедіа і відповідних інновацій здатні кардинальним чином змінити підходи до реалізації освітньої діяльності, інтенсифікувати процес підготовки на всіх рівнях системи освіти.

Окреслено питання мультимедійних освітніх засобів, електронних освітніх ресурсів. Представлено авторський варіант мультимедійного електронного посібника «Українська культура кінця XIX – початку XX століття», який містить культурологічно-мистецтвознавчий інформаційно-довідниковий матеріал з історії української культури. Зроблено висновок, що використання засобів мультимедіа сприяє активізації навчання майбутніх культурологів, зокрема підвищує емоційний рівень сприйняття, сприяє самоосвіті, самовизначенню, ухваленню рішень, активізує відкритість та індивідуалізацію освітнього простору. Наголошено на перешкодах щодо використання мультимедійних засобів.

Ключові слова: відкритий освітній простір, електронний освітній ресурс, культурологічна освіта, мистецтво, мультимедійні навчальні засоби.

Постановка проблеми. Мультимедійні засоби в контексті глобалізаційних процесів кінця XX – початку XXI ст. різко змінюються як технологічно-трансформативний простір освітнього процесу. Разом із формами масової комунікації трансформуються форми навчальної діяльності, яка стає більш синтетичною, орієнтованою на «мобільний», «трансактивний» освітній простір. Мультимедіа як синтетичний простір образної інтеграції візуальних і аудіальних засобів освіти набувають надзвичайно гострої динаміки віртуалізації, екранної презентативності й експресії засобів виразності. Технологічні проблеми освітнього простору у процесі фахової підготовки майбутніх магістрів культурології корелюють з естетичною, екзистенційною проблематикою збереження ідентичності людини у просторі масмедіа.

В універсумі медіатехнологій утворюється синтетична реальність діалогу культур, метакультурної інтеракції, що потребує пильного дослідження як продуцента естетичної реальності, так і реципієнта, які часто ототожнюються у про-

сторі комунікації. Утворюється новітній «електронний» синкретизм, електронний освітній простір, відкритий інформаційний простір, який важливо визначити як естетичний і культурологічний феномен. Проблеми синтетичного формотворення в культурі визначалися в дослідженнях М. Бахтіна, С. Безклубенко, В. Бєрьозкіна, Ю. Богомолва, А. Вартанова, А. Новикової, М. Хренова й ін., які засвідчують існування феномену трансформації образності в комунікативному просторі медіакультури. Це стає своєрідним чинником осмислення реалій культури в техногенних технологіях масмедіа.

У культурологічній освіті поняття «синтез мистецтв» також змінюється в контексті глобалізації культурних і масмедійних комунікацій і розуміється як мультисценічний та мультикультурний простір презентації інформації. Радикальним трансформаціям піддаються всі форми ненотованої музики, медіасистеми оброблення і транспортування звуку. Такі категорії, як «треш-видовщце», «гламурний образ», «документальна драма»,

«TV-шоу», універсалізуються, стають робочими структурами TV-публіцистики, але вони ще не мають ані естетичного, ані культурологічного визначення. Отже, виникає деяка надмірність професійної термінології, що має бути вписаною в культурологічну фахову освіту, кіномистецтво, телебачення, інші види мистецтв. Особлива актуальність дослідження мультимедійних засобів та їх використання в культурологічній освіті полягає у визначенні культурних можливостей трансформації інформації та персоніфікації, аналізу та доцільності дидактичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у програмне забезпечення курсу «Художня культура» в Україні зробили науково-педагогічні колективи на чолі із Л. Масол, Н. Миропольською, О. Щолоковою, Л. Ващенко. Зусиллями низки фахівців лабораторії естетичного виховання при Національній академії педагогічних наук (далі – НАПН) України, зокрема О. Онищенко, Е. Белкіної, Н. Владимирової, С. Ничкало, проведена значна робота з їхнього науково-методичного забезпечення, підготовлено й видано підручники [1].

У педагогіці вищої школи проблеми культурологічної освіти розроблена у працях О. Рудницької, Г. Падалки, О. Олексюк, В. Дряпкі, О. Щолокової, Л. Кондрацької. В українській педагогічній теорії і практиці представлена широка амплітуда методів роботи із творами мистецтва в навчальному процесі, зокрема в роботах О. Олексюк, О. Шевнюк та ін.

Проблеми мультимедійних освітніх засобів, електронних освітніх ресурсів нині широко обговорюються у вітчизняних і закордонних дослідженнях (В. Биков, Н. Веретеннікова, Л. Головка, Д. Сало (D. Salo), Л. Томас (L. Thomas), Ф. Маніста (F. Manista), Н. Кунанець, Л. Лупаренко, О. Новицький, О. Спірін, Т. Ярошенко, А. Яцишин) у зв'язку з масовим розміщенням у Мережі освітніх ресурсів, результатів наукових досліджень, створенням університетських електронних репозитаріїв тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні стало очевидним, що поза залученням у сферу освіти електронного інформаційного простору та породжених ним ресурсів неможливе осучаснення навчального процесу, і не лише культурологічного. Сьогодні в науковій літературі з педагогіки, філософії, культурології, мистецтвознавства лише започатковується тенденція до цифровізації. Мультимедійні засоби є складовою частиною цифрової культури, її освітнім ресурсом та контентом.

З огляду на зазначене, **метою статті** визначено дослідження мультимедіа: а) як засобу активізації фахової підготовки майбутніх магістрів культурології; б) як шляху до цифрової культури.

Виклад основного матеріалу. Серед важливих завдань, які ставляться перед освітою в нових соціокультурних умовах в Україні, особливу місію відводять гуманітарній підготовці, зокрема її культурологічній та художньо-естетичній складовим частинам. Розглядаючи проблеми культурологічної освіти в університетах, ми повинні враховувати, згідно з дотриманням принципів наступності та послідовності в горизонталі «школа – ЗВО», що в українській школі відбувся процес визначних, майже революційних змін щодо організації культурологічної, художньо-естетичної освіти. Це дасть нам можливість обґрунтувати структуру гуманітарної підготовки у ЗВО більш конструктивно. У Державному стандарті базової та повної середньої освіти, ухваленому у 2014 р., уперше в українській школі виділено освітню галузь «Естетична культура», що являє собою цілісний цикл художньо-естетичних і культурологічних дисциплін. Передбачається загальнообов'язкове вивчення таких навчальних дисциплін, як: «Музика», «Образотворче мистецтво», «Мистецтво», «Художня культура України», «Художня культура світу», «Естетика», «Етика». Розроблено «Концепцію загальної мистецької освіти», «Концепцію художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

Як зазначається у програмних документах, культурологічна змістова лінія художньо-естетичної освіти сприятиме вирішенню загальних цільових завдань, як-от: формування в учнів особистісно-ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва та практичної художньо-творчої діяльності, розвиток естетичної свідомості, загальнокультурної та художньої компетентності, здатності до самореалізації, потреби в художньому самовдосконаленні [2, с. 4]. Серед основних завдань у старшій школі – залучення учнів до розуміння змісту й суті мистецтва шляхом особистісно-емоційного сприймання художньо-естетичної інформації. Таким чином здійснюється духовно-моральне та естетичне виховання особистості учня, формування добрих почуттів, чуйності, здатності до співпереживання [3].

Програми культурологічних курсів, що орієнтовані на старшокласників, відзначаються оригінальністю та своєрідністю. Так, автором програми «Художня культура світу» Н. Миропольською у структуруванні змісту конструктивно використано дидактично модифікований принцип «культурних регіонів», що розроблявся в Україні Л. Левчук і А. Бичко на початку 90-х у підручниках із культурології для вищої школи. Зорієнтованість курсу, за визначенням автора, на ознайомлення учнів із мистецькими домінантами кожного культурного регіону, окреслення абрисів мистецтв регіо-

нів світу, надання учням знань про найвизначніші явища мистецтва роблять цю програму педагогічно перспективною, що підтверджується багаторічним досвідом. Програма «Художня культура України» розроблена групою наукових співробітників Інституту проблем виховання НАПН України під керівництвом Л. Масол. Виклад змісту програми ґрунтується на поєднанні історико-культурного й жанрово-тематичного принципів. Вона повно й цілісно представляє знання з української художньої культури [4].

Технології мультимедіа дають змогу осмислено і гармонійно поєднувати багато видів мультимедійної інформації. Це дозволяє за допомогою комп'ютера представляти знання в різних формах, як-от: зображення, зокрема відскановані фотографії, твори мистецтва, карти, слайди; звукозаписи голосу, звукові ефекти, музика; відео, складні відеоефекти й анімаційне імітування; анімації та симуляції. Розвиток науково-технічного прогресу і поява сучасної комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, здатної зберігати, обробляти і надавати різні типи інформації, поява і розвиток сучасних систем мультимедіа і відповідних інновацій кардинальним чином змінюють підходи до реалізації освітньої діяльності, інтенсифікують процес підготовки.

Так, нами розроблено мультимедійний електронний посібник «Українська культура кінця XIX – початку XX століття» (друковане видання [5]). Навчальний посібник містить культурологічно-мистецтвознавчий інформаційно-довідниковий

матеріал з історії української культури, у ньому подано загальний огляд основних тенденцій розвитку вітчизняного мистецтва кінця XIX – початку XX ст., показана естетико-стильова еволюція від академізму і традиціоналізму 70-х рр. XIX ст. до авангардного екстремізму кубофутуризму й супрематизму 10–20-х рр. XX ст.

У посібнику розміщено творчі портрети діячів української культури й мистецтва межі століть: архітекторів, скульпторів, музикантів, діячів літератури, театру, образотворчого мистецтва тощо, додано посилання на відеоматеріали, списки рекомендованої літератури й інтернет-джерела. Заслужують на увагу підготовлені авторами посібника Словник найуживаніших термінів (госарій) та Іменний покажчик. Посібник рекомендований студентам педагогічних навчальних закладів, учителям художньої культури в загальноосвітніх школах, викладачам культурологічних дисциплін, шанувальникам української культури, широкому загалу читачів.

Зазвичай презентації, що супроводжуються красивими зображеннями або анімацією, є візуально привабливішими, ніж статичний текст, підтримують вищий емоційний рівень, доповнюючи навчальний матеріал. Мультимедійні засоби можуть застосовуватися в контексті всіх стилів навчання і сприйматися різними людьми: деякі студенти вважають за краще вчитися за допомогою читання, інші – за допомогою сприйняття на слух, треті – за допомогою перегляду відео тощо.

Рис. 1. Титульна сторінка мультимедійного електронного навчального посібника «Українська культура кінця XIX – початку XX століття» з курсу «Історія української культури» для студентів вищих педагогічних навчальних закладів

Висновки. Використання мультимедіа дає змогу майбутнім культурологам працювати над навчальним матеріалом індивідуальним порядком. Студент сам вирішує, як вивчати матеріали, як застосовувати інтерактивні можливості додатка, як організувати спільну роботу. З огляду на зазначене, студенти стають активними учасниками відкритого або дистанційного освітнього процесу. Вони можуть впливати на власний процес навчання, підлаштовуючи його під особистісні здібності та переваги. Деякі можуть вивчати саме той матеріал, який їх найбільше зацікавив, повторювати стільки разів, скільки треба для розуміння та запам'ятовування. Такий підхід допомагає індивідуалізації в навчанні й усуває багато перешкод.

Упровадження в освітній процес якісного мультимедійного контенту дає змогу зробити процес відкритого і дистанційного навчання гнучким, урахувати соціальні та культурні відмінності студентського загалу, індивідуальні стилі, темп навчання, інтереси. Мультимедійні засоби можуть також використовуватися для полегшення традиційного аудиторного навчання. Невеликі групи студентів можуть спільно працювати з різними мультимедійними засобами, розвиваючи навички діалогу з колегами. Незважаючи на те, що мультимедійні навчальні засоби все більше впроваджуються в навчальний процес, залишається дефіцит доступних широкому користувачеві освітніх мультимедіа засобів і програм. Крім того, застосування мультимедіа в теорії та практиці фахової підготовки майбутніх магістрів культурології обмежені як технічними можливостями, так і концептуальними та методологічними рамками.

Перспективи подальших досліджень. Використання мультимедійних навчальних засобів може позитивно позначитися на деяких аспектах відкритого освітнього навчального середовища, а саме: стимулювати когнітивні аспекти навчання, як-от сприйняття й усвідомлення інфор-

мації; підвищити мотивацію студентів; допомогти в розвитку навичок спільної роботи і колективного пізнання; розвинути фундаментальний підхід до навчального процесу, допомогти у формуванні ґрунтовнішого розуміння. Використання мультимедійних засобів як інструменту означає появу нових форм розумової, міметичної, творчої діяльності, що можна розглядати як етап в історичному розвитку психічних процесів людини, продовжувати розроблення принципів історичного розвитку діяльності людини щодо роздумів переходу до постіндустріального суспільства – суспільства цифрової культури.

Список використаної літератури:

1. Художня культура світу: європейський культурний регіон : навчальний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів / Н. Миропольська та ін. Київ : Вища школа, 2013. 191 с.
2. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах : комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2014. № 10. 31 с.
3. Концепція загальної мистецької освіти. *Мистецтво та освіта*. 2014. № 3. С. 21–25.
4. Масол Л. Методологія художественного формування в контексті європейської концепції глобалізації. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 8 (103) : Педагогічні науки. Ч. 1. С. 138–142.
5. Воронова Н., Гаврілова Л. Українська культура кінця XIX – початку XX століття : навчальний посібник з курсу «Історії української культури» для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Слов'янськ : Видавництво Б.І. Маторіна, 2019. 199 с.

Voronova N. Multimedia tools in education

The article deals with the introduction of multimedia in the educational process. The emphasis is on the use of multimedia in the theory and practice of professional training of future masters of cultural studies. It is emphasized that one of the main tasks of cultural studies is the perception, interpretation and evaluation of works of art. In cultural studies, the basic concept is art. There is a search for ways to enrich the process of learning about a work of art. Methods that would capture and stimulate the original manifestations of personal artistic impressions are explored. It is necessary to create conditions for the emotional coloring of information about a work of art by subjective associative ideas. The transformation of views in contemporary cultural education is formulated. The term "synthesis of the arts" in the context of multimedia is understood as a multi-stage and multicultural space for the presentation of information.

In the course of the research it is revealed that in recent years in the educational space there is a tendency of integration of the means of information and communication technologies, scientific and methodological support of the educational process and scientific researches. The aim is to combine education with the latest information technology. This is driven by the desire to create an open educational space accessible to the general public. Modern computer and telecommunications equipment is capable of storing, processing and providing various types of information. The development of modern multimedia systems and related innovations can dramatically change the approaches to the implementation of educational activities. This intensifies the preparation process at all levels of the education system.

As a result of the research, issues of multimedia educational tools, electronic educational resources are outlined. Also, the author's version of the multimedia electronic guide "Ukrainian culture of the late XIX – early XX" is presented. The guide contains cultural and art information and reference material on the history of Ukrainian culture. It is concluded that the use of multimedia tools will enhance the training of future cultur-ologists. Multimedia learning enhances the emotional level of perception, self-education, self-determination, decision-making, enhances openness and individualization of the educational space. Emphasis is placed on the obstacles to using multimedia.

Key words: *open educational space, electronic educational resource, cultural education, art, multimedia educational tools.*